

CONSTITUȚIONALIZAREA DREPTULUI LA APĂ POTABILĂ DE CALITATE

CONSTITUTIONALIZATION OF THE RIGHT TO QUALITY DRINKING WATER

Ion GUCEAC,
Universitatea de Stat din Moldova,
ORCID ID: 0000-0002-9497-4628, e-mail: guceacion@gmail.com

Valeria GOJAN,
Universitatea de Stat din Moldova,
ORCID ID: 0009-0005-2707-5269, e-mail: gojanvaleria@mail.ru

Abstract. Today, society faces challenges caused by pollution and environmental degradation, challenges that affect our right to a decent living and a prosperous life. In the framework of this research, we propose to determine the importance of the constitutionalization of the right to quality drinking water, highlighting the aspects in which the Republic of Moldova has some deficiencies today. Water, the source of life, appears today at the center of the debate on the international agenda. Even the constitutionalists in our country tried to highlight the importance of this subject, coming up with the proposal to enshrine a new right in the Constitution. Analyzing the reports provided by different authorities that provide supervision in the respective field, we notice that we are faced with the low degree of supply of the population with safe drinking water and the unsatisfactory quality of the water. Although the National Program for the implementation of the Protocol on Water and Health in the Republic of Moldova for the years 2016-2025 tried to improve the situation, the problem remains current, increasing the volume of water procured in bottled form.

Keywords: *Constitution, health, water, water quality, fundamental right, the right to quality drinking water.*

• **Introducere**

Protecția juridică a drepturilor omului a evoluat de-a lungul timpului, pe măsură ce societatea a început să contureze noi valori, priorități și tendințe care au modificat modul în care era abordată poziția ființei umane în cadrul unei formațiuni social-politice. Omul își începe și continuă viața alături de

drepturile sale imprescriptibile, care au fost afirmate, consacrate și garantate prin izvoare de drept, astfel încât persoana să fie protejată de orice formă de intoleranță etnică, religioasă sau politică.

Aflându-ne într-o continuă evoluție, este esențial ca progresele noastre să vizeze o lume în care fiecare individ să aibă dreptul la o viață decentă, iar acest drept să meargă mână în mână cu dreptul la apă potabilă de calitate. Scopul cercetării noastre constă în fundamentarea ideii de a aduce schimbări în Constituția Republicii Moldova prin consacrarea unui nou drept, având în vedere necesitatea acestuia, generată de problemele cu care se confruntă țara noastră în domeniul apei și al sanitației. În acest context, am stabilit următoarele obiective: evidențierea rolului apei pentru sănătatea umană, includerea dreptului la apă pe agenda internațională, efortul constituționaliștilor autohtoni pentru consacrarea acestui drept în Legea Fundamentală, evaluarea calității apei în diverse regiuni ale țării, analiza accesibilității populației la surse sigure de apă potabilă și consumul de apă îmbuteliată, examinarea implementării Protocolului privind Apa și Sănătatea în Republica Moldova pentru perioada 2016-2025 [1], identificarea statelor-pionier în constituționalizarea dreptului la apă și propunerea măsurilor necesare pentru înlăturarea deficiențelor cu care ne confruntăm. Astfel, în atenția unui stat care răspunde doleanțelor cetățenilor, ar trebui să se contureze necesitatea unor schimbări care să garanteze o viață demnă pentru toți.

• Rezultate obținute și discuții

Doctrina dreptului constituțional recunoaște diverse clasificări ale drepturilor fundamentale, care au evoluat și au fost consacrate juridic de-a lungul timpului. Astfel, acestea au fost împărțite în patru generații, în funcție de apariția lor istorică și de un criteriu cronologic. În prezent, o deosebită atenție se acordă celei de-a patra generații de drepturi, care includ noi drepturi ce vizează evidențierea calităților și necesităților fundamentale ale omului, precum dreptul la libera dezvoltare a personalității, dreptul de a trăi în demnitate, dreptul la prosperitate și dreptul la o viață împlinită, [2, p.148] toate reflectând o înțelegere mai profundă a nevoilor umane într-o societate contemporană în continuă schimbare.

Interesul manifestat pentru această categorie de drepturi este determinat de mai mulți factori. Schimbările climatice și poluarea mediului au generat o serie de noi probleme legate de dreptul la viață, una dintre cele mai dureroase fiind legată de calitatea nesatisfăcătoare a apei potabile. La fel ca aerul, apa este un factor primordial pentru menținerea vieții pe pământ. Accesul la apă sigură și la sanitație sunt inseparabile, întrucât ambele sunt esențiale pentru o viață în demnitate, iar lipsa uneia dintre ele duce la agravarea celeilalte. Multe

dintre drepturile fundamentale ale omului nu pot fi realizate fără acces la apă, precum dreptul la un standard adecvat de viață și dreptul la sănătate.

Existența vieții pe Pământ este strâns legată de apă, care, datorită însușirilor sale fizice și chimice, devine un factor esențial în desfășurarea multor procese biochimice, fiziologice și ecologice. Niciun organism viu de pe planeta noastră nu poate exista fără apă. Conținutul apei în organismul uman reprezintă aproximativ 70%, iar în diferite părți ale corpului, apa constituie: oase – 22%, creier – 75%, mușchi – 75%, sânge – 83% [3, pp.14-18]. Viața omului este de neconceput fără apă, aceasta fiind cea mai prețioasă sursă naturală pentru oameni. Zilnic, un adult pierde aproximativ 2-2,5 litri de apă, care sunt eliminați prin rinichi, prin piele și prin plămâni (prin aerul expirat). Este esențial ca organismul să restituie aceste pierderi de apă. În caz contrar, vor apărea dereglări serioase ale funcțiilor vitale. Pentru om, lipsa de apă este chiar mai periculoasă decât foamea, deoarece fără alimente poate supraviețui mai mult de o lună (până la 45 de zile), iar fără apă doar câteva zile. Necesarul fiziologic de apă este considerat acea cantitate minimă necesară pentru a menține echilibrul normal al metabolismului mineral [4, p.14], medicii recomandând consumul zilnic a 2,5-3 litri de apă pentru a asigura o hidratare adecvată.

Printre beneficiile apei potabile consumate se numără reglarea temperaturii corpului în timpul expunerii la temperaturi ridicate sau în timpul activităților fizice intense. De asemenea, apa contribuie la procesul de digestie, prevenind potențialele tulburări gastrointestinale și facilitând absorbția corectă a vitaminelor, mineralelor și nutrienților din alimentele consumate. Hidratarea adecvată asigură o circulație sanguină optimă, favorizând transportul substanțelor necesare către mușchi și organe. Consumul suficient de apă reduce semnificativ riscul unor complicații cauzate de deshidratare, cum ar fi edemul cerebral (accidentul vascular cerebral), convulsiile sau insuficiența renală. Un alt beneficiu mai puțin cunoscut al apei este menținerea sănătății articulare. Un aport corespunzător de lichide contribuie la consolidarea și flexibilitatea încheieturilor. În plus, apa are un efect energizant și crește rezistența organismului în fața stresului [5].

Apa este o comoară prețioasă, un dar al naturii pe care trebuie să îl prețuim și să îl protejăm. Asigurarea accesului universal la apă potabilă de calitate reprezintă o responsabilitate comună a întregii comunități internaționale. Implementarea unor politici eficiente de gestionare a resurselor de apă, realizarea de investiții în infrastructura necesară și educația privind conservarea apei sunt elemente esențiale pentru a garanta acest drept fundamental, asigurând astfel un viitor sustenabil pentru toate comunitățile.

Apa a devenit un subiect esențial pe agenda internațională, având în vedere că, la nivel global, aproximativ 884 milioane de oameni nu au acces la

surse de apă potabilă de calitate. În plus, reducerea numărului de persoane fără acces la apă și sanitație reprezintă o țintă a „Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului” (ODM) ale Națiunilor Unite. Începutul secolului XXI a fost marcat de recunoașterea accesului la apă ca un drept fundamental al omului de către Organizația Națiunilor Unite, care, împreună cu guvernele naționale, a stabilit obiective ambițioase pentru creșterea accesului la serviciile de apă potabilă. Astfel, în cadrul Sesiunii a 64-a a Adunării Generale a Națiunilor Unite, din 28 iulie 2010, a fost adoptată o rezoluție cu caracter consultativ prin care, pentru prima dată, apa curată și salubritatea au fost declarate un drept fundamental al omului, esențial pentru realizarea deplină a dreptului la viață și a tuturor drepturilor omului. În urma votului, 122 de state au decis să acorde dreptului la apă statutul de drept fundamental.[6] Cu toate acestea, a fost exprimată nedumerirea față de abținerea Republicii Moldova de la votul favorabil, în ciuda accentului pus de doctrinarii din țara noastră asupra importanței acestui subiect. Astfel, în anul 2010, în articolul „Dreptul la apă – un nou drept fundamental al omului” publicat în Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”, recomandam modificarea Constituției Republicii Moldova prin completarea articolului 37 „Dreptul la un mediu înconjurător sănătos” cu un alineat suplimentar care să aibă următorul conținut: „Orice persoană are dreptul la aprovizionare corespunzătoare cu apă de calitate și în cantitatea necesară” [7, p.45]. În același timp, Rezoluția Consiliului Drepturilor Omului din octombrie 2010 nu doar că prevedea temeiul juridic pentru dreptul la apă și sanitație, dar și recunoștea că acest drept este indisolubil legat de dreptul la cel mai înalt standard de sănătate fizică și mentală, precum și de dreptul la viață și demnitate umană, ambele prevăzute în Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale.

Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (art. 2 alin. (1)) prevede că statele au obligația de „realizare progresivă” a drepturilor omului, ceea ce înseamnă că comunitatea internațională trebuie să adopte măsuri, utilizând toate resursele disponibile, pentru implementarea drepturilor cuprinse în Pact [8]. Acest proces poate varia în funcție de timpul și resursele disponibile, dar eforturile trebuie să fie constante și continue. Astfel, un drept devine efectiv atunci când este aplicat prin mijloace garantate de autoritățile statale. În misiunea oricărui stat de drept se include asigurarea cetățeanului cu condiții favorabile care să îi sprijine bunăstarea și sănătatea. Printre aceste instrumente juridice, astăzi, în agenda unui stat contemporan, trebuie să fie inclusă și misiunea de a garanta dreptul la apă potabilă numită și sanogenă.

Apa este unul dintre factorii principali ai mediului și joacă un rol esențial în menținerea sănătății populației. Cu toate acestea, în Republica Moldova,

calitatea apei potabile și accesul la aceasta rămân unele dintre cele mai importante probleme de sănătate publică. Calitatea scăzută a apei potabile din țară contribuie semnificativ la un grad ridicat de îmbolnăvire a populației, iar sistemele de purificare existente nu sunt conforme cu cerințele actuale. Aprovizionarea cu apă potabilă reprezintă o problemă acută în Republica Moldova, deoarece sursele de apă sunt distribuite inegal pe teritoriul țării, iar în multe cazuri, calitatea apei nu respectă standardele naționale stabilite.

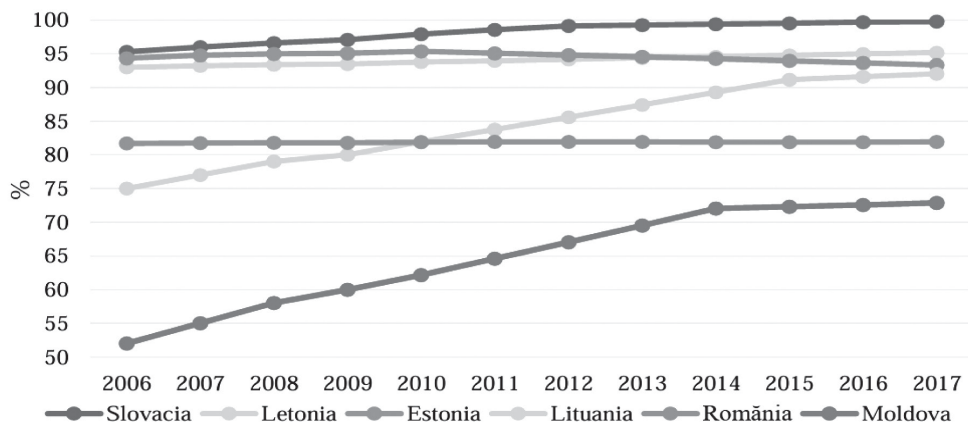
Concomitent, este important de menționat că atât dezvoltarea economică, cât și sănătatea populației din Republica Moldova depind în mare măsură de creșterea constantă a deficitului resurselor acvatice. În ceea ce privește cantitatea de resurse acvatice calculate pe cap de locuitor, Moldova se află printre ultimele țări din Europa. Aprovizionarea cu apă potabilă în localitățile urbane este asigurată într-o proporție de 82% prin sisteme centralizate și 18% din fântâni. În schimb, aproximativ 90-95% din populația rurală se alimentează exclusiv cu apă din fântâni, aceasta fiind sursa unică de apă, iar doar 5-10% din populație beneficiază de apă provenită din rețele de apeducte, deși 18% dintre localitățile rurale sunt conectate la acestea. În prezent, aproximativ 67% din apeductele existente în localitățile rurale sunt într-o stare nesatisfăcătoare și nu îndeplinesc standardele igienice corespunzătoare.

În același timp, se subliniază faptul că sistemele de purificare din Republica Moldova sunt exploatate de mai bine de 25-30 de ani, fără a fi modernizate sau reconstruite, și nu îndeplinesc cerințele actuale nici în ceea ce privește tehnologiile de tratare a apei. În orașele de pe Nistru și Prut nu există stații de tratare care să funcționeze la parametri normali, iar datorită eficienței reduse a stațiilor de purificare a apelor uzate, cantitatea de poluanți rămâne peste limita admisă. Aproape 60% din populația Republicii Moldova depinde de sistemul decentralizat de aprovizionare cu apă (fântâni, izvoare), iar majoritatea acestor surse sunt ape freatiche. În ultima perioadă, se pune un accent tot mai mare pe exploatarea pânzelor de apă de profunzime (arteziene), iar pe piața locală au apărut diverse companii care furnizează apă îmbuteliată. Sursele principale pentru alimentarea centralizată cu apă potabilă sunt râurile Nistru (56%), Prut (16%) și alte surse de apă de suprafață (8%). Astfel, cantitatea insuficientă de apă contribuie la menținerea unui mediu insalubru, deficiențelor de igienă personală, igienei locuințelor și a localităților, ceea ce, la rândul său, favorizează răspândirea unor boli de piele și afecțiuni digestive, cum ar fi dizenteria și hepatita endemică.

Una dintre cauzele majore ale creșterii cererii de apă este reducerea cantității de precipitații și necesitatea construcției și utilizării sistemelor de irigare în agricultură. Analiza aprovizionării populației cu apă potabilă a relevat că procentul populației cu acces la surse îmbunătățite de apă potabilă în Republica

Moldova este semnificativ mai mic comparativ cu alte state. De exemplu, în anul 2017, aproximativ 73% din populația Moldovei beneficia de apă potabilă de calitate, în timp ce în Slovacia acest procent depășește 90%. Aceste date sunt ilustrate în figura 1, evidențiind diferențele semnificative în accesul la apă potabilă între diferite țări.

Figura 1. Dinamica cotei populației cu acces la surse îmbunătățite de apă [9]

În Republica Moldova, unul dintre documentele semnificative pentru implementarea politicilor în domeniul apei și canalizării a fost Hotărârea Guvernului Nr. 1083 din 08.11.2018, privind proiectul de lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” (SND 2030). Obiectivul principal al acestei strategii era asigurarea accesului universal la apă potabilă și servicii de canalizare. Conform scenariului de bază, se preconiza ca, până în 2030, procentul populației cu acces la apă din surse sigure să ajungă la 91,8%, iar cel al persoanelor cu acces la servicii de sanitație îmbunătățite să fie de 81,4%. Din păcate, acest proiect a fost retras din Parlament, iar Hotărârea Guvernului a fost abrogată în 2019, ceea ce a dus la stagnarea unor inițiative esențiale pentru îmbunătățirea accesului la apă și condițiile de sanitație în țară.

În ultimii ani, odată cu aprobarea Programului Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea în Republica Moldova pentru perioada 2016-2025 [1], au fost întreprinse mai multe acțiuni pentru îmbunătățirea calității apei și a accesului la infrastructura de alimentare cu apă. În scopul alinierii la acquis-ul comunitar în toate domeniile reglementate de Protocol, Republica Moldova trebuia să implementeze Programul în două etape.

Etapa I, care se întinde pe perioada 2016-2020, a avut ca scop dezvoltarea unui cadru normativ adecvat, reformarea managementului operațional al sistemelor de apă și sanitație, precum și consolidarea capacităților operatorilor pentru implementarea proiectelor de infrastructură. În această etapă, s-a acordat o atenție deosebită dezvoltării capacităților tuturor partenerilor implicați în realizarea indicatorilor-țintă, întărirea capacităților de monitorizare a calității apei și protecția sănătății în legătură cu calitatea apei și sanitației.

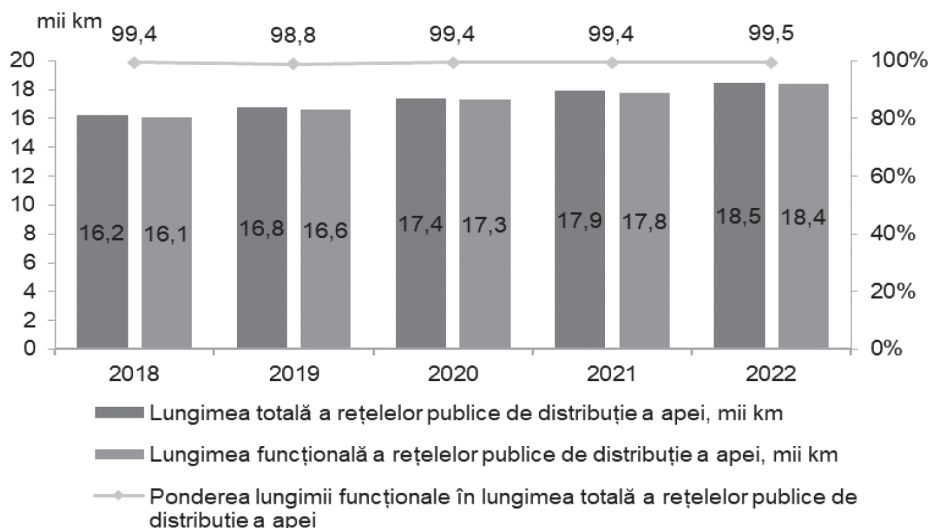
Etapa a II-a, care acoperă perioada 2021-2025, se concentrează pe continuarea implementării acțiunilor inițiate în prima etapă și pe asigurarea unui acces echitabil la apă potabilă pentru toate categoriile de populație. În această fază, se va pune un accent deosebit pe implementarea directivelor europene referitoare la domeniul apelor, care vor contribui la atingerea țărilor planificate [10].

Pentru început, cadrul normativ național a fost perfecționat, iar în acest sens a fost aprobat Regulamentul sanitar privind sistemele mici de alimentare cu apă potabilă prin Hotărârea Guvernului nr. 1466/2016 [11]. De asemenea, prin ordinul comun al miniștrilor sănătății și mediului nr. 609/65 din 21.07.2017 a fost adoptat Ghidul Național pentru elaborarea planurilor de siguranță a apei potabile [12]. În plus, prin Ordinul Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului (MADRM) nr. 128 din 25.06.2020 au fost aprobate „Instrucțiuni privind elaborarea secțiunii specializate „Apă și Sanitație” a Planului de Amenajare a Teritoriului Național” [13].

Totodată, Parlamentul a aprobat Legea nr. 282/2019 privind calitatea apei potabile, care a intrat în vigoare la 03.01.2021 [14]. Chiar și Legea nr. 303/2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare a fost modificată [15]. Cu toate acestea, în ciuda realizărilor obținute, indicii privind asigurarea populației cu apă sigură de calitate rămân semnificativ sub mediile înregistrate în alte țări europene.

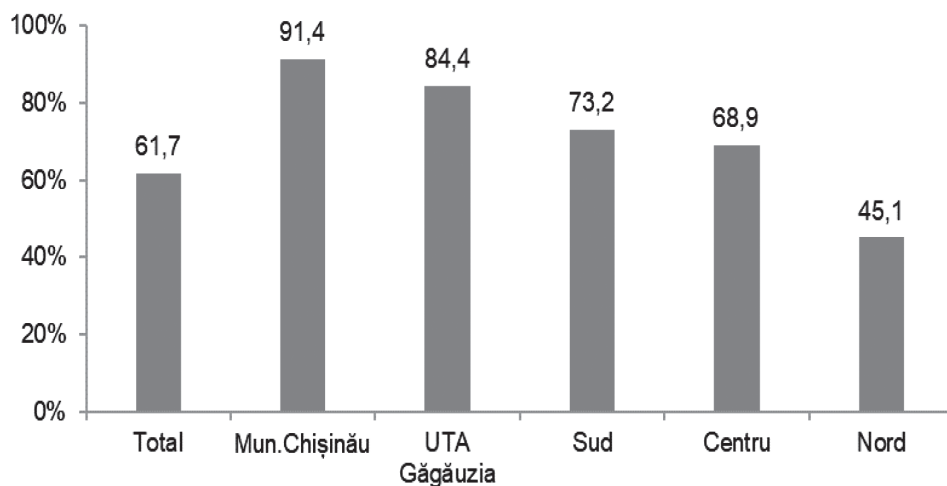
Astfel, în ultimii ani, s-a înregistrat o creștere semnificativă a numărului de persoane conectate la serviciile de alimentare cu apă, cu aproximativ 259,0 mii de consumatori [16, p.187]. Conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică și prezentate în figura 2, lungimea rețelelor publice de distribuție a apei a crescut considerabil între 2018 și 2022, ajungând de la 16,2 mii de kilometri la 18,5 mii de kilometri.

Figura 2. Lungimea rețelelor publice de distribuție a apei ale sistemelor date în exploatare, 2018-2022 [17]

Totuși, statisticile din fișă confirmă că numărul localităților cu acces la sistemele publice de alimentare cu apă este destul de mic în regiunea de nord (45,1%), comparativ cu regiunile centru (68,9%) și sud (73,2%). Deși construcția sistemelor de alimentare cu apă înregistrează un trend ascendent, această evoluție nu este susținută în mod corespunzător de dezvoltarea sistemelor de canalizare. Astfel, nu toate sistemele de alimentare cu apă sunt construite în paralel cu cele de canalizare și epurare a apelor reziduale, ceea ce crește riscul de poluare a mediului, în special a solului și a apelor de suprafață și freatice.

Figura 3. Pondereea localităților cu acces la sistemele publice de alimentare cu apă, pe regiuni de dezvoltare, în anul 2022 [17]

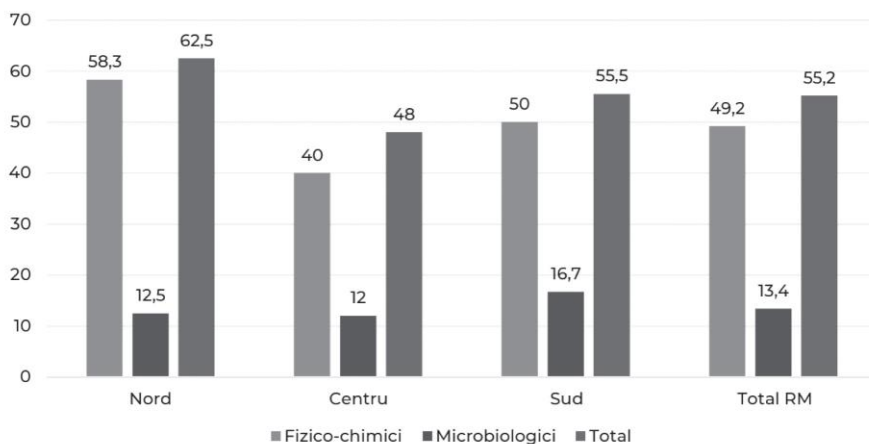
Deci, garantarea dreptului la apă potabilă presupune o serie de măsuri orientate spre asigurarea accesului fizic la sursele primare pentru fiecare gospodărie, instituție de învățământ și loc de muncă. De asemenea, accesibilitatea include oferirea serviciilor necesare la un preț corespunzător, care să fie suportabil pentru orice categorie de populație, fără discriminări. Totuși, Biroul Național de Statistică înregistrează constant o creștere a costurilor la serviciile de alimentare cu apă și canalizare, inclusiv în decursul anului anterior, 2023. Aceasta poate reprezenta o provocare pentru accesibilitatea acestui drept fundamental pentru toate segmentele de populație.

În Republica Moldova, aprovizionarea cu apă rămâne în continuare o problemă gravă, deoarece sursele de apă sunt distribuite neuniform, iar calitatea acestora deseori nu corespunde standardelor necesare. În contextul asigurării populației cu apă de calitate, este esențial să se garanteze respectarea standardului calității apei potabile și să se îmbunătățească treptat calitatea acesteia atât în localitățile urbane, cât și în cele rurale. Componenta apei potabile este reglementată prin norme sanitaro-igienice, având ca obiectiv protecția sănătății împotriva efectelor negative cauzate de orice tip de poluare. Factorii care influențează calitatea apelor naturale (freatice și de suprafață) includ apele meteorice cu aport de gaze atmosferice (H₂S, NO_x, SO₂), substanțe minerale și organice dizolvate din roci și sol, infiltrarea poluanților toxici din gestionarea incorectă a deșeurilor lichide și solide, insalubritatea localităților, încălcarea regulilor de protecție a surselor de apă și activitățile agricole. Aceste elemente contribuie la deteriorarea calității apei, ceea ce impune măsuri urgente și eficiente de protecție și gestionare a resurselor de apă.

Neconformitatea parametrilor chimici și microbiologici ai apei se referă la depășirea limitelor admise pentru anumite substanțe sau microorganisme din apa potabilă. Această depășire poate indica o contaminare a apei și reprezintă un risc semnificativ pentru sănătatea umană. Verificarea stării obiectivelor de alimentare cu apă din anul 2018 a arătat că, din toate probele examinate din apeductele comunale urbane alimentate din surse subterane, 47,23% nu corespundeau normelor sanitare la parametrii chimici, iar 18,05% nu respectau normele igienice la parametrii microbiologici. În cazul apeductelor comunale rurale, 59,71% din probe au arătat că apa nu corespunde normelor la parametrii chimici, iar 26,11% nu corespundea celor microbiologici. Astfel, procentul probelor neconforme la parametrii microbiologici în apa din apeductele rurale, în perioada 2018-2020, a crescut de la 26,0% la 37,0%, iar în apa din apeductele urbane alimentate din sursele subterane, a crescut de la 5,0% la 32,1%. Aceste date subliniază necesitatea unor măsuri urgente pentru îmbunătățirea calității apei potabile și pentru protejarea sănătății populației.

De asemenea, în figura 4 putem observa că acești parametri sunt depășiți și neconformi standardelor stabilite, în special în zona de nord a țării (62,5%), în regiunea centrală (48%) și în sud (55,5%) [17]. Acești indicatori ar putea avea un impact indirect asupra calității apei, influențând aspectul, gustul sau mirosul acesteia, ceea ce poate afecta acceptabilitatea apei potabile pentru consumul uman și, implicit, sănătatea populației.

Figura 4. Ponderea neconformității apei potabile din apeductele urbane ale Republicii Moldova (%) [18]

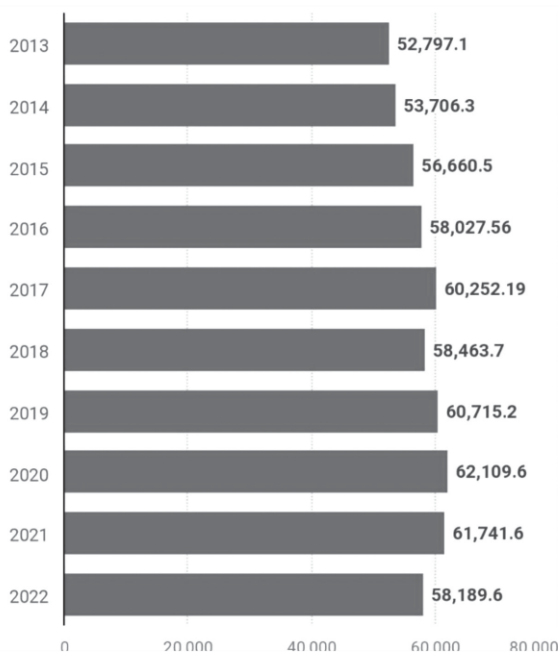
Utilizarea apei neconforme în scopuri potabile implică riscuri semnificative pentru sănătatea populației, prin creșterea incidenței și prevalenței atât a bolilor infecțioase de etiologie hidrică, cât și a maladiilor neinfecțioase, care în ultimii ani au prezentat o tendință de creștere. Diverse afecțiuni netransmisibile sunt astăzi considerate a fi determinate sau favorizate de compoziția chimică a apei, cum ar fi gușa endemică, caria dentară, fluoroza endemică, afecțiunile cardiovasculare și intoxicațiile cu plumb sau cadmiu. Potrivit cercetărilor științifice, calitatea scăzută a apei contribuie la până la 20% din cazurile de boli hepatice, 25% din maladiile gastrointestinale și este un factor major în apariția fluorozelor dentare.

După cum am menționat supra, în scopul diminuării riscurilor pentru sănătate legate de calitatea apei în Republica Moldova, la fi anului 2019, a fost aprobată Legea privind calitatea apei potabile. Conform articolului 7 din această lege, producătorii de apă potabilă și operatorii sunt responsabili pentru asigurarea conformității cu parametrii de calitate. Agenția Națională pentru Sănătate Publică se ocupă de monitorizarea și auditul calității apei potabile pe întreaga cale de producție – de la extracție, tratare, înmagazinare și distribuire, până la

verifi calității apei îmbuteliate înainte de plasarea pe piață. Aceste măsuri sunt menite să asigure conformitatea apei distribuite consumatorilor cu cerințele de calitate și să prevină riscurile pentru sănătatea publică. Sursele de apă potabilă sunt verifi de către subdiviziunile teritoriale ale Agenției Naționale pentru Sănătate Publică la un interval de 3 ani, pentru parametri chimici, și anual, pentru cei microbiologici, prin prelevarea probelor de apă și realizarea analizelor de laborator. Prin ridicarea cerințelor privind calitatea apei potabile la nivel de lege și implementarea planurilor de siguranță a apei, se preconizează îmbunătățirea calității apei și o protecție mai eficientă a sănătății populației.

Gradul sporit de poluare a apei potabile determină un număr mare de locuitori să o procure sub formă îmbuteliată. Datele din figura 5 confirmă creșterea ratei de consum a apei îmbuteliate în rândul statelor Uniunii Europene în perioada 2013-2022. În Republica Moldova, ca exemplu, veniturile anuale ale producătorului local de ape îmbuteliate, S.R.L. Rusnac-Moldaqua, au crescut cu 32% între 2018 și 2022. Cu toate acestea, foarte puțini dintre consumatori sunt conștienți de pericolele ascunse ale apei din sticlele de plastic. Cercetările efectuate de medici indică faptul că microparticulele de plastic din apa îmbuteliată pot avea efecte grave asupra sănătății, provocând apariția cancerului, migrenelor, obezității, infertilității și diabetului.

Figura 5. Consumul anual de apă îmbuteliată în Uniunea Europeană, 2013-2022 (în milioane de litri) [19]

Actualmente, aprovizionarea populației cu apă potabilă și în cantități suficiente reprezintă una dintre direcțiile prioritare ale politicii statului în domeniul sănătății, în relație cu mediul, și în crearea infrastructurii adecvate, inclusiv prin asigurarea cu sisteme centralizate de aprovizionare cu apă, tehnologii de tratare a apei potabile și epurare a apelor uzate. Astăzi, satele și orașele Republicii Moldova merită să fie salubrizate, amenajate și să beneficieze de servicii de calitate în toate domeniile. De calitatea serviciilor prestate depinde nu doar sănătatea și bunăstarea populației, ci și protecția mediului înconjurător.

Drepturile fundamentale ale omului sunt indisolubil legate de activitatea statului și capătă sens doar în cadrul unei societăți organizate sub autoritatea unui stat, ale cărui autorități își stabilesc direcțiile de acțiune pentru crearea unui nivel de viață decent și pentru satisfacerea nevoilor cetățenilor săi. În acest context, statul are o îndatorire semnificativă de a garanta dreptul la viață și sănătate, iar aceste acțiuni trebuie să fie strâns corelate cu asigurarea dreptului la apă potabilă de calitate.

Una dintre sarcinile fundamentale ale statului este asigurarea bunăstării generale a cetățenilor. Astfel, Art. 47 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova prevede că „Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea”. [20] De asemenea, Art. 37 din Constituție garantează „dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive”. În acest context, statul are datoria de a proteja sănătatea și demnitatea cetățenilor prin garantarea accesului la surse de apă potabilă de calitate. Astfel, este necesar ca dreptul la apă să fie recunoscut și consacrat explicit în cadrul constituțional, ca un drept esențial pentru viață și sănătate.

Constituționalizarea dreptului la apă potabilă nu reprezintă o noutate pe continentul european. În noiembrie 2016, Slovenia a devenit prima țară din Uniunea Europeană care a introdus dreptul la apă potabilă în propria Lege Fundamentală. Amendamentul introdus în articolul 70 din Constituție a avut ca scop protejarea resurselor acvatice ale țării, interzicând comercializarea acestora și fiind susținut cu votul a 64 de deputați. Prim-ministrul Miro Cerar a descris apa ca fiind „aurul lichid al secolului XXI”. [21] Astfel, Slovenia a devenit un pionier printre țările Uniunii Europene, alăturându-se altor state din comunitatea internațională care au garantat acest drept, precum Columbia, Ecuador și India. Aceste exemple subliniază importanța accesului la apă potabilă de calitate, care reprezintă o condiție esențială pentru o viață sănătoasă și demnă, într-un context de evoluție a societății.

Acest pas remarcabil ar deveni o garanție a responsabilității autorităților publice și un instrument juridic prețios în promovarea accesibilității și

aprovizionării corespunzătoare cu apă. De asemenea, ridicarea la rang constituțional a dreptului la apă ar genera o responsabilitate mai mare din partea consumatorilor. Apa este o resursă naturală prețioasă, vulnerabilă la poluare și exploatare excesivă, iar consacrarea acestui drept în Constituție ar întări eforturile de protecție a resurselor de apă și de promovare a utilizării durabile a acestora. Cunoscând importanța apei și problemele cu care ne confruntăm în ultimii ani, printre obiectivele prioritare am putea menționa: elaborarea și implementarea măsurilor de protecție a surselor de apă, în strictă conformitate cu cerințele legislației în vigoare de către toți utilizatorii de resurse acvatice; reconstruirea sistemelor existente și construirea noilor rețele de colectare și epurare a apelor uzate; și dezvoltarea capacităților instituționale raionale în ceea ce privește supravegherea calității apei.

• Concluzii

Apa, elementul primordial al vieții, ”elixirul” care ne definește existența este o condiție vitală, iar utilizarea ei presupune o gestionare eficientă și echilibrată a resurselor naturale, fundamentând dreptul la apă nu doar la nivel de act legislativ. În obiectivele unui stat care monitorizează și răspunde nevoilor cetățenilor săi, apare necesitatea consacrării dreptului la apă în dispozițiile Legii Fundamentale, demonstrând astfel importanța alinierii la standardele internaționale. În cele din urmă, constituționalizarea dreptului la apă potabilă de calitate reprezintă o necesitate pentru o viață decentă, o declarație solemnă a valorilor țării și a angajamentului său de a proteja resursele naturale și de a promova o dezvoltare durabilă.

• Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Guvernului nr. 1063/2016 cu privire la aprobarea Programului Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016-2025. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 314.
2. GUCEAC, I. *Tratat elementar de drept constituțional*, vol. 2. Chișinău: ÎS FEP „Tipografia centrală”, 2022. 574 p. ISBN 978-5-88554-060-5.
3. LUPEI-PRODAN, M. Impactul apei potabile asupra sănătății populației. In: *Studia Universitatis Moldaviae* (Seria Științe Reale și ale Naturii), 2007, nr. 7, pp. 14-18. ISSN 1814-3237.
4. FRIPTULEAC, G. *Igiena mediului*, vol. 1. Chișinău: CEP Medicina, 2012. 242 p. ISBN 978-9975-4333-4-1.
5. Cele 10 beneficii ale apei pentru sanatate. Disponibil: https://m.sfatulmedicului.ro/Educatie-pentru-sanatate/cele-10-beneficii-ale-apei-pentru-sanatate_13123/ [Accesat la 02.08.2024].

6. Dreptul universal al omului la apă. [citat 12.07.2024] Disponibil: <https://www.dw.com/ro/dreptul-universal-al-omului-la-ap%C4%83/a-5847316#:~:text=Adunarea%20General%C4%83%20a%20votat%20miercuri,din%20creierul%20uman%20sunt%20ap%C4%83>.
7. GUCEAC, I. *Dreptul la apă – un nou drept fundamental al omului*. În: *Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”*, 2010, nr.3 (18), pp. 39-45. ISSN 1857-0461.
8. Pactul internațional nr. 19 din 16.12.1966 cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. În: *Tratate Internaționale nr. 1* din 30.12.1998.
9. GUTIU, T. Problemele stringente din domeniul alimentării cu apă și sanitație a Republicii Moldova și căile de ameliorare. *International Symposium: Experience. Knowledge. Contemporary Challenges. „Contemporary Economy and Society. Challenges and Solutions”*, 2020 [citat 12.07.2024] Disponibil: http://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/1331/1/Problemele_stringente_din_domeniul%20_alimentarii_cu_apapdf
10. Programul Național privind implementarea obiectivelor stabilite în temeiul Protocolului privind Apa și Sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016-2025. Chișinău: Elan Poligraf, 2016. 80 p. ISBN 978-9975-3022-6-5.
11. Hotărâre Nr. 1466 din 30-12-2016 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind sistemele mici de alimentare cu apă potabilă. Monitorul Oficial Nr. 60-66 din 24-02-2017
12. Ordinul Ministerului Sănătății nr. 609/65 din 21.07.2017 pentru aprobarea Ghidului Național privind Planul de Siguranță a Apei pentru sistemele de alimentare cu apă potabilă. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 421-427 din 09.03.2018.
13. Ordinul MADRM nr. 128 din 25.06.2020 cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind elaborarea secțiunii specializate „Apă și sanitație” a Planului de Amenajare a Teritoriului Național (PATN). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 221-225 din 28.08.2020.
14. Legea nr. 182 din 19.12.2019 privind calitatea apei potabile. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1-2 din 03.01.2020.
15. Legea nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 60-65 din 14.03.2014.
16. Supravegherea de stat a sănătății publice în Republica Moldova: (Raport național, 2020), sub red. GUȘTIUC V. Chișinău: Agenția Națională pentru Sănătate Publică, 2021. 187 p. ISBN 978- 9975-4027-7-4.
17. Activitatea sistemelor publice de alimentare cu apă și de canalizare în anul 2022. [citat 12.07.2024] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-sistemelor-publice-de-alimentare-cu-apa-si-de-canalizare-in-anul-202-9780_60431.html
18. Raport: Calitatea apei destinate consumului uman din rețele de apeducte urbane. Chișinău: Editura Bons Offices, 2020. 31p. [citat 04.08.2024]. Disponibil: <https://www.serviciicomunale.md/sites/default/files/2020-10/ADEPT%20Calitatea%20Apei.pdf>
19. Annual consumption of packaged water in the European Union (EU) from 2013 to 2023. [citat 04.08.2024]. Disponibil: <https://www.statista.com/statistics/620210/annual-packaged-water-consumption-in-the-european-union/>
20. Constituția Republicii Moldova. 13-11-2024 în Monitorul Oficial Nr. 466
21. Slovenia este prima țară din UE care a introdus dreptul omului la apă potabilă în Constituția sa. [citat 10.08.2024]. Disponibil: <https://noi.md/md/societate/slovenia-este-prima-tara-din-ue-care-a-introdus-dreptul-omului-la-apa-potabila-in-constitutia-sa#:~:text=Slovenia>